

Vanja Novak | Gimnazija in srednja šola Kočevje

Valentin Vodnik – od ideje do filma

Valentin Vodnik from Idea to Film

Izvleček

Ključne besede:

projekt OBJEM, gradniki
bralne pismenosti, filmsko
poustvarjanje z aktualizacijo,
formativno spremljanje,
tekmovanje Slovenščina ima
dolg jezik

Pouk se je s sodobnimi načini poučevanja zelo spremenil, z vključevanjem v različne projekte pa šola dijakom ponuja nove možnosti. Prispevek predstavlja učni sklop šestih ur, v katerem se dijaki seznani z Vodnikom in njegovim ustvarjanjem, nato pa izberejo literarno besedilo, primerno za aktualizacijo, in po njem posnamejo kratek film. Delo sooblikujejo projekt OBJEM z razvijanjem gradnikov bralne pismenosti, zlasti odziva na besedilo in tvorjenja besedila ter kritičnega branja, formativno spremljanje z različnimi dokazi učenja, tekmovanje Slovenščina ima dolg jezik, Književnost na filmu, in projekt Popestrimo šolo s podporo pri filmskem poustvarjanju.

Abstract

Keywords:

project OBJEM, building
blocks of reading literacy,
film adaptation with
modernization, formative
assessment, competition
Slovenščina ima dolg jezik

Modern teaching methods have greatly changed instruction; by becoming involved in various projects the school offers new opportunities to its students. The article presents a learning unit encompassing six lessons in which secondary school students learn about Valentin Vodnik and his works; afterwards, they choose a literary text suitable for modernization and record a short film based on the text. This type of school work is influenced by the project OBJEM that develops the building blocks of reading literacy, especially the response to a text, creating a text and critical reading; formative assessment with diverse evidence of learning; the competition Slovenščina ima dolg jezik (Slovenian Has a Big Mouth); Književnost na filmu (Literature on Film); the project Popestrimo šolo s podporo pri filmskem poustvarjanju (Make School More Interesting by Supporting Film Adaptations).

beseda

zaimsek

vrste besedil

glagol

poved

| 39

intonacija

Uvod

V raznolikosti šolskega sveta je včasih težko narediti nekaj novega ali povezati različne predmete, področja ali metode. Na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje že vrsto let v pouk vključujemo sodobne načine poučevanja, npr. medpredmetno povezovanje, projektno delo (razvijanje pisne spretnosti – pisanje strokovnih besedil, npr. referata in seminarske naloge), avtentične naloge, jih prepletamo s formativnim spremljanjem ter v zadnjih letih še z razvijanjem bralne in digitalne pismenosti.

Kot razvojna šola smo se l. 2017 vključili v projekt OBJEM (Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli), ki predvsem dviguje splošno kompetenco sporazumevalne zmožnosti, zlasti bralne po celotni vertikali izobraževanja od vrtcev do srednjih šol. V pouk tako že četrto šolo uvajamo nove metode in oblike dela, s katerimi ustvarjamo spodbudno in ustvarjalno učno okolje ter razvijamo gradnike bralne pismenosti. Ta se stalno razvija in je temelj drugih pismenosti, hkrati pa sooblikuje posameznikovo uspešno delovanje v družbi, »vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega, pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje ter druge gradnike bralne pismenosti« (Gradniki 2018). Vzporedno s tem skrbimo za pravilno rabo slovenščine tako pri dijakih kot pri učiteljih vseh predmetov. Učitelj postopoma prevzema vlogo organizatorja in moderatorja pouka, dijaki pa s svojo aktivnejšo vlogo postajajo vse bolj motivirani in kritični bralci. Projekt skupaj z drugimi sodobnimi načini poučevanja odpira cel spekter možnosti, eno od teh bi vam rada predstavila.

Na začetku vsega je bila ideja, da bi se dijaki udeležili tekmovalnega Slovenščina ima dolg jezik: Književnost na filmu, ki je zorela nekaj let; en razred gimnazijcev je bil s svojo zavzetostjo in idejami takoj pripravljen sprejeti ta izziv. Tekmovanje, katerega namen je tudi popularizacija književnosti in filma, sem nato hitro povezala z Valentinom Vodnikom, saj je bilo leto 2019 njegovo leto, z OBJEM-om, formativnim spremljanjem in projektom Popestrimo šolo (v nadaljevanju POŠ), ki na šoli skrbi za pestrejšše učne in druge ure.

V učnem sklopu sem poudarila razvijanje različnih gradnikov bralne pismenosti, predvsem odziv na besedilo in tvorjenje besedil, kritično branje, motiviranost za branje in razumevanje besedil, pri uvajanju elementov formativnega spremljanja pa sem na prvo mesto postavila dokaze (pisni in ustni odgovori po samostojnem delu z viri, scenarij, izdelek).

Potek dela

Valentin Vodnik je bil izjemen razsvetljski ustvarjalec, v mnogočem prvi, vsekakor človek, ki bi ga lahko poimenovali tudi genij slovenskega razsvetljenstva. Vodnikova besedila, predvidena za obravnavo po učnem načrtu, so za razumevanje preprosta, sporočilno vzpodbudna in optimistična, a tudi resna, v času nastanka zaradi narodnostne težnje pogosto v nasprotju s takratno državno naravnostjo. Ker pa so bili dijaki navajeni skupinskega dela z elementi sodelovalnega učenja, pri delu nisem pričakovala težav.

Prva ura

Obravnavo Vodnika smo z dveh razširili na šest ur. V uvodni uri sem dijakom predstavila namene učenja in kriterije uspešnosti: z dijaki smo o tem razpravljali in razumeli so, da je poleg poznavanja podatkov o avtorju in interpretacije pesmi Zadovoljni Kranjec najpomembnejši kriterij: Uspešen bom, ko bom v skupini izbral primerno literarno predlogo za aktualizacijo in o tem po navodilih posnel kratek film.

Nato so se razdelili v štiri stalne skupine in pregledali prvi delovni list, namenjen delu treh ur. Najprej so spoznavali razsvetljske krožke: vsaka skupina je s pomočjo tiskanih in spletnih virov, do katerih so dostopali s pametnimi telefoni, raziskala enega (Zoisov, Japljev, Kumerdejev ali Pohlinov) ter nato ugotovitve predstavila drugim. Ob pregledu dokazov so v skupinah vrednotili delo ostalih, v smiselni uporabi virov pa so razvijali gradnik motiviranost za branje.

Druga in tretja ura

V drugi uri in tretji uri so skupine najprej preučile Vodnikovo življenje in delo, pri tem so uporabile tiskane in spletne vire, ugotovitve pa zapisale v obliki miselnega vzorca ipd. Člane skupin smo nato premešali, tako so lahko primerjali in dopolnjevali zapiske. Po pogovoru ob vprašanju Katere so najpomembnejše stvari v vašem življenju? in branju *Zadovoljnega Kranjca* so skupine samostojno interpretirale pesem. Sledilo je obvezno poročanje skupin in dopolnjevanje zapisanega. V tem delu je bil poudarek na gradniku razumevanje besedil, ki so ga dijaki izkazali z iskanjem ključnih besed (motivi) in povzemanjem bistvenih podatkov (npr. Kranjčeve lastnosti), ustreznim razvrščanjem in interpretiranjem podatkov (npr. zapis sporočila, odnosa do sveta), prepoznavanjem in poimenovanjem vrste in strukture besedila (npr. literarnozvrstno umeščanje).

V nadaljevanju je vsaka skupina s pomočjo virov raziskala enega od odmevov Vodnika v današnjem času (Vodnikova domačija in spomenik ter Ilirski steber v Ljubljani, dogodki v Vodnikovem letu), ugotovitve so zapisali in jih med skupinskim poročanjem pokazali na izviran način (recitacija, zaigran prizor ...).

Na koncu so dijaki dobili navodila za individualno domače delo (razmišljanje o sebi kot Kranjcu iz Vodnikove pesmi, spodbudno pismo prijatelju v težavah) ter za skupinsko delo – izdelavo filma. Ker je bila že od začetka načrtovana tudi prijava na tekmovanje, so bila navodila prilagojena njegovemu razpisu, vsebovala pa so navodila za film in za pisno predstavitev ter kriterije vrednotenja oz. ocenjevanja. Dijaki so v skupinah ta navodila skrbno prebrali in pričeli načrtovati svoje delo, v ospredju je bila predvsem motivacija za filmsko poustvarjanje.

Četrta in peta ura

Skupine so čez en teden nadaljevale delo: dijaki so najprej izbrali Vodnikovo besedilo, primerno za filmsko aktualizacijo, in ga nato skušali aktualizirati. Zanimalo nas je namreč, kaj lahko dvesto let staro besedilo sporoča nam, bralcem 21. stoletja. Poleg odziva na besedilo sem kot najpomembnejša gradnika izpostavila razumevanje besedil (uporaba znanja o strategijah branja za dobro razumevanje besedila, besedila, iskanje ključnih besed, predvsem pa samostojno povzemanje in preoblikovanje besedila) ter kritično branje, saj so morali izbrano besedilo vrednotiti, kritično presoditi njegovo sporočilo in ga skušati aktualizirati. Dijaki so hitro izbrali ustrezno besedilo, z aktualizacijo pa so imeli več težav: idej je bilo veliko, malo težje pa je bilo izbrati najboljšo in jo ubesediti.

Pri delu se nam je pridružila multiplikatorica POŠ, ki je dijakom pomagala pri tvorjenju scenarija, in sicer priprave (zapis vloge posameznega dijaka, kraja snemanja in pripomočkov), natančnega zapisa poteka filma po prizorih in zgodborisa (v skupini so v posamezne okvirčke narisali prizore in pod njimi zapisali opombe). Sama sem vse ure spremljala njihovo delo in jim dajala sprotne povratne informacije, tudi o individualnih domačih nalogah.

Šesta ura

Zadnjo uro smo namenili dokončanju scenarija in oblikovanju kriterijev ocenjevanja. Običajno to naredimo na začetku učne enote oz. učnega sklopa, tokrat sem to fazo postavila na konec, saj so se dijaki že dobro pripravili na snemanje

in so tako lažje presojali težo posameznega kriterija. Skupine so glede na navodila za izdelavo filma določile, koliko odstotkov bo vreden posamezen kriterij (upoštevanje navodil, izvirnost, pisna predstavitev filma, sodelovanje) in natančno opredelile, kaj se vrednoti. Po petnajstih minutah je vsaka skupina predstavila svoj predlog kriterijev, ostale pa so to spremljale. V preglednico na tabli smo zapisali predloge in po razpravi skupaj oblikovali končne kriterije. Določili smo datum oddaje filma z zahtevano dokumentacijo.

Delo izven pouka

Dijaki so nato v času izven pouka posneli film in ga skupaj z dokumentacijo oddali do določenega datuma. Snemanje je potekalo po njihovem načrtu, seveda pa so tudi veliko improvizirali, določene prizore so si med snemanjem celo izmislili. Večina se je med delom zabavala, čeprav so seveda resno delali. Več časa so namenili montaži posnetih prizorov in zvočni obdelavi posnetkov.

Pregled filmov in prijava na tekmovanje

Oddane filme sem pregledala: ugotovila sem, da zadostujejo zahtevam tekmovanja, zato sem se skupaj z dijaki odločila za udeležbo. Uspeh je bil nepričakovan: tri filme smo poslali na regijsko tekmovanje, ustvarjalci dveh so prejeli srebrno priznanje, en film je sodeloval še na državnem tekmovanju in osvojil 1. mesto. To je bila vsekakor nagrada za vloženo delo. Več o tem si lahko preberete na povezavi <https://www.gssk.si/2020/06/19/prvo-mesto-za-film-na-drzavnem-tekmovanju/>, film pa si pogledajte na povezavi <https://zdsds.si/2020/06/neuradni-rezultati-drzavnega-tekmovanja-slovenscina-ima-dolg-jezik-knjizevnost-na-filmu-8-2020-z-nagrajenimi-filmi/>.

Sklep

Dosežek dijakov dokazuje, da je dobra priprava prvi korak na poti, sodelovanje pa drugi. To so začutili tudi dijaki, saj je eden izmed njih v evalvaciji dela zapisal, da je posebna vrednost takšnih projektov kooperativnost, kar v življenju človeku pride bolj prav kot poznavanje zgodovinskih letnic ali matematičnih aksiomov.

Snemanje kratkega filma je precej zahtevna naloga, pri tem je najtežavnejši del montaža, zato je za dijake morda uporabnejša in lažja različica dramatizacija besedila z aktualizacijo. Vsekakor je obravnavani primer uporaben v praksi,

saj ga lahko učitelj prilagodi obravnavi drugega književnega ustvarjalca.

Povzetek

V prispevku predstavljam primer obravnave ustvarjanja Valentina Vodnika, ki je nastal v projektu Objem. Najpomembnejše je razvijanje gradnika odziv na besedilo in tvorjenje besedil, od elementov formativnega spremljanja pa dokazi učenja: končna naloga je izdelava kratkega filma, v katerem dijaki aktualizirajo literarno predlogo.

Priloga 1

PRIZOR V PRETEKLOSTI (odlomek iz scenarija)

D: Žiga, kje smo?

Ž: Mene bolj zanima, kdaj smo?

/.../

V: Slovenč, tvoja zemlja je zdrava!

D: Kaj praviš?

J: In pridnim nje lega najprava.

Ž: Čak mal, kaj je s tabo?

V: Polje (*pokaže na vrt*), vinograd (*trta*), gora (*Mestni vrh*), morje (*Rinža*), ruda (*pesek*), kupčija tebe rede. Za uk si prebrisane glave (*pokaže Žiga*), pa čedne in trdne postave (*pokaže Dina*).

Ž: A spet hodiš v fitnes?

Din pokima, artikulira z rameni.

Ž: Sam ta model mi je nekej znan, veš ...

D: Ja, pa to, kar govori. Sem že slišal nekej, ja.

Ž: Kdo pa ste, dobri gospod?

Viri in literatura:

Gradniki bralne pismenosti. Delovno gradivo v projektu OBJEM. 2018.

Razpis tekmovanja iz znanja slovenščine Slovenščina ima dolg jezik: Književnost na filmu 8. Dostopno na: <https://zdsds.si/2019/06/razpis-8-tekmovanja-iz-znanja-slovenscine-slovenscina-ima-dolg-jezik-knjizevnost-na-filmu-8/> (8. 7. 2020).

J: Vodnik, Valentin Vodnik! Odhajam na srečanje Zoisovega kroga. Sta tudi vidva razsvetljenca, mladeniča?

Ž: Ne vem. Kakšna stranka pa je to? Ste levi al' desni?

J: Mi smo za vse Slovence. Ne zanimajo nas delitve na leve in desne, želimo si le, da bi vsak Slovenec lahko svobodno pisal, bral in govoril v slovenskem jeziku. In povem vama, tale Napoleon, novi voditelj Francije... On je edini, ki nam to lahko omogoči. Živel Napoleon Bonaparte!

D: Žiga, mi to pišemo danes pri zgodovini.

Ž: Misliš, čez 220 let?

D: Ne vem, zmeden sem. Rad bi šel nazaj.

Ž: Jaz tudi, še WiFi-ja nimajo tukaj.

D: Nazaj morava, resno!

Ž: Nazaj, nazaj, nazaj ... Avto poskusiva peljati nazaj?

D: A v rikverc?

Ž: Ja.